

МАГІЧНИЙ ДИСКУРС ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наприкінці ХХ ст. серед науковців питання магії починає розглядатися крізь призму політичної та економічної боротьби. З одного боку, дослідження інтерпретацій магічних текстів та практик допомагають зрозуміти символічні системи політичних режимів, де питання влади та насилля є прихованим компонентом магічних ритуалів. З іншого боку, домінування магічних ритуалів у ЗМІ може бути маркером втілення «конкуруючих реальностей», які виникають під тиском нових модернізацій та змін суспільства. Ще одна лінія наукової розвідки проходить крізь призму соціальної та політичної драми, яка є відзеркаленням політичної дійсності. Коли політичний контекст конструює або забороняє магічний дискурс, це може вказувати на практику втрати влади або її посилення. Саме цьому питанню й присвячено цей текст: дискурс магії як практика влади в умовах війни. Гіпотеза, навколо якої проводилося дослідження полягає в тому, що феномен магічних ритуалів під час війни є не тільки соціальною практикою, а політичною практикою, яка дозволена. Звідси магічні ритуали здатні діяти не тільки за власною логікою потойбічного світу, а в умовах війни за логікою політичних процесів соціального світу. Коли ці магічні ритуали не заперечуються, самі магічні практики є інструментами влади. Методологічним виміром може бути поняття «культурного вибуху» Ю. Лотмана.

Згідно з легендою, коли іспанська армада наблизилася до Великобританії в травні 1588 року, віце-адмірал англійського флоту сер Френсіс Дрейк приєднався до групи «морських відьом» на мисі під назвою Devil's Point поблизу Плімута, щоб виконати ритуал, призначений для розсіяння іспанських кораблів. Через 200 років інша група британських відьом зібралася на узбережжі, щоб дати відсіч невдалому вторгненню Наполеона Бонапарта в 1805 році. Коли відбувалася у 1940 р. т.зв. «битва за Британію» відбувся дивний випадок, який описав у своїй книзі Гарольд Гарднер «Відьомство сьогодні». 1 серпня 1940 року поблизу міста Хайкліфф на південному узбережжі Англії, відбувся ритуал. 17 роздягнених людей, танцювали на лісовій галявині, співали та за допомогою ліхтаря, світили у бік Берліну. Так вони намагалися втримати війська Гітлера від вторгнення у Британію. Цей ритуал, відомий як «Підняття конуса сили» (історична назва «Операція Конус сили») мала на меті зібрати та

сконцентрувати космічну енергію, яку потім можна було б зосередити на певній цілі – у даному випадку, на розумі Адольфа Гітлера. «Я не кажу, що вони зупинили Гітлера. Все, що я кажу, це те, що я бачив дуже цікаву церемонію, яку проводили з наміром вкласти в його розум певну ідею, і це повторювалося кілька разів потім; і хоча всі баржі для вторгнення були готові, фактом було те, що Гітлер навіть не намагався прийти» [9, с.104].

Спираючись на роботу Марселя Мосса «Соціальні функції священного» магія встановлює контрасти, які розривають світ на кілька протилежностей. «Для нас магічними можуть називатися лише ті явища, які вважаються такими лише всім суспільством, а не лише його окремими групами» [6, с.113]. Метою магічного ритуалу є зміна стану або вплив на нього, що супроводжується певною варіативністю причинно наслідкових зв'язків соціального життя. Але виникають ситуації, коли абстрактне не тільки не конфліктує з політичними практиками, а органічно доповнює їх, що у свою чергу перетворюється на інструмент політичної боротьби.

Сьогодні можна говорити про те, що війна Росії проти України актуалізувала питання магічних ритуалів, які за думкою Юрія Лотмана є транзитивним процесом. Він спричиняє «культурний вибух», який є наслідком послаблення нормативів домінуючої культури від периферії у центр. Коли Харківська, Сумська, Чернігівська, Херсонська, Запорізька області зазнали потужних обстрілів з боку російського загарбника, російська мова та російська культура в Україні знецінились. Російськомовне населення цих областей у соцмережах почало переходити на українську мову, а російські письменники та російські твори, які до війни були включені у шкільну програму, вже вилучені зі шкільної освіти. Перелом культурного вектору України став тим транзитивним процесом, який спричинив не тільки перехід від російської культури до української. Він вплинув на зміну цінностей, смислів, а також він вивів на новий рівень і магічний дискурс, який пов'язаний з українською культурою.

За теорією «жертвовної кризи» Рене Жірара транзитивним процесом є не тільки зміна контексту, але й зміна пріоритетів, які виникають у ньому. Коли війна, як соціальна та політична криза, актуалізує соціальне

«жертвоприношення» проти спільного ворога. На боротьбу проти нього піднімаються не тільки всі верстви населення, але й інститути. Як політичні, так і не політичні. Між якими встановлюється спільний договір. Коли, наприклад, О.Арестович (як представник політичної еліти), звертається до українських відьом щодо Чорнобаївки: «Загалом, у мене звернення до українських бойових відьом та ведунь. Дівчатка, по-перше, так тримати. По-друге, до Лисої гори у вас тепер додалося нове місце для фестивалів» [3]. А українські мольфарки (наприклад, Магдалена Мочівські) та конотопські відьми стають популярними спікерами щодо прогнозів військових подій. Магазин магії «Відьмин Котел» в Інстаграмі 23.03.2022 оприлюднює план заходу, який складається з трьох частин: на 29 луний день (31 березня) збір 13 відьом на горі, у квітні в іншому магічному місті мають підключитися закордонні колеги з «більш потужним підключенням до егрегору» і третя частина – «кам'яний мішок для ворога – ізоляція, усунення від влади, втрата підтримки ближнім оточенням. Відкуп із чорними іконами від масових смертей та покаранням тих, хто в них винний» [4]. А «Оберіг-заклинання від ворога та супостата» карпатської мольфарки Магдалени Мочівської, стає загальнодоступним для всіх українців, які прагнуть виграти війну [1]. Молитовні звернення, заклинання, магичні ритуали, прокляття ворогів та Путіна, заклики об'єднатися, набувають свого розповсюдження через ЗМІ. Їхня мета – це усунення Путіна та все його оточення від влади; звільнення українських міст від рашистських окупантів; притягнути до відповідальності всіх, хто винен у війні та хто її підтримує; допомога українським воїнам у боях; призупинення війни перемогою України.

Дискурс магії в умовах війни для українського суспільства може мати кілька політичних моментів: запускається механізм зняття соціальної напруги та зниження суспільної тривоги; конкретизується образ внутрішнього та зовнішнього ворога; посилюється консолідація українського суспільства, де різні сфери політична та міфічна об'єднуються проти зовнішнього ворога.

Список використаних джерел

1. Апостроф. Все связано с одной цифрой: мольфара рас сказала корда может закончиться война. 30 березня 2022. URL:

- <https://apostrophe.ua/news/society/astrology/2022-03-30/vse-svyazano-s-odnoy-tsifroy-molfarka-rasskazala-kogda-mojet-zakonchitsya-voyna/264226>. (дата звернення 01.04.2022).
2. Апостроф. Може допомогти перед боєм або в бою: мольфара поїдилася стародавнім заклинанням від ворога. 30 березня 2022. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2022-03-30/mojet-pomoch-pered-boem-ili-v-boyu-molfarka-podelilas-drevnim-zaklinaniem-ot-vraga/264354>. (дата звернення 01.04.2022).
 3. Арестович Олексій. Офіційна сторінка у ФБ. 22 Березня 2022. URL: <https://www.facebook.com/alexey.arestovich/posts/5315758811821489> (дата звернення 21.05.2022).
 4. Магізин магії «Ведьмин Котьол». Інстаграм сторінка witch_cauldron. URL: https://www.instagram.com/witch_cauldron/ (дата звернення 13.05.2022).
 5. Мета. В РПЦ заявили, что Украина использует против России «ведам и сатанинские обряды». Відео. URL: <https://meta.ua/uk/news/kurezi/43637-u-rpts-zayavili-scho-ukrayina-vikoristovue-proti-rosiyi-vidom-ta-sataninski-obryadi-video/> (дата звернення 13.05.2022).
 6. Мосс М. *Соціальні функції священного*. 2000. 448 с.
 7. Спільний ритуал на затемнення 30 квітня 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v99V2Dh3BFA> (дата звернення 01.04.2022).
 8. Уніан. Інформаційне агентство. Українські відьми проведуть ритуал на відсторонення від влади Путіна. URL: <https://www.unian.ua/society/ukrajinski-vidmi-provedut-31-bereznya-ritual-na-vidstonennya-vid-vladi-putina-novini-ukrajini-11756575.html> (дата звернення 23.04.2022).
 9. Gardner G. *Witchcraft today*. New York : Magickal Childe. 1982. 197 p.
 10. Newsweek. «Witches and Sorcerers»: Russian Media Peddles Ukraine Black Magic Claims. 06.05.2022. URL: <https://www.newsweek.com/witchers-sorcerers-russian-media-ukraine-black-magic-claims-1704224> (дата звернення 23.05.2022).